

6-2024 Kommunalt investeringsbehov i vannbransjen 2025-2045

Forslagsstiller

Samfunnskomiteen

Målsetting for prosjektet

Det arbeidet som norske kommuner og kommunalt eide selskap utfører de neste 20 årene vil være avgjørende for at fremtidige generasjoner skal kunne oppleve samme standard på vann- og avløpstjenestene som de vi har i dag. Å opprettholde samme nivå på tjenestene vil innebære omfattende oppgraderinger og utbygging av ny infrastruktur, med betydelige økonomiske forpliktelser. Konsekvenser av økt befolkning, urbanisering og klimaendringer, samt å oppfylle øvrige myndighetskrav som stilles til sektoren som nye krav om nitrogenrensing til Oslofjorden, EUs reviderte avløpsdirektiv, revisjon av drikkevannsforskriften og EUs taksonomi blir viktige faktorer. Behovene vil variere regionalt, og valgene kommunene tar vil direkte påvirke det fremtidige gebyrnivået for innbyggerne.

Det er viktig å identifisere framtidens behov slik at lokale og nasjonale politikere og myndigheter får solide beslutningsgrunnlag. Det er også viktig at tallgrunnlaget er økonomifaglig godt fundert og at den nye investeringsbehovsrapporten synliggjør de økonomiske konsekvensene av viktige veivalg, og smarte investeringsvalg.

Prosjektets hovedmål er todelt:

1. **Å oppdatere estimatene for investeringsbehov i vann- og avløpsanleggene for den påfølgende 20-års perioden, bygget på data fra 4 år siden.**
2. **Å utvide rapportens omfang fra tidligere versjoner ved å inkludere bransjens egne forslag til praktiske og organisatoriske løsninger. Dette innebærer en dypere analyse av hvilke tiltak og strategier som er nødvendige for å sikre at investeringene faktisk blir realisert på en effektiv og bærekraftig måte.**

Målgruppe for prosjektet vil være Norsk Vanns medlemmer, samt politikere, myndigheter og samfunnet for øvrig.

Bakgrunn

Nøkkeltall for vannbransjen er viktig for kommunene og kommunale selskaper i deres arbeid, og i møte med lokale og nasjonale politikere og andre myndigheter som bidrar med å sette rammevilkår for bransjen. Rapporten fra Norsk Vann om kommunalt investeringsbehov for perioden 2021-2040, publisert i 2021, har vært viktig for Norsk Vanns interessepolitiske arbeid og blitt referert til en rekke ganger av bransjen selv, politikere, myndigheter og presse. Dette kunnskapsgrunnlaget er viktig for at Norsk Vann skal ha en relevant stemme i samfunnsdebatten og kunne påvirke lokale og nasjonale beslutningstakere til å vedta egnede rammevilkår. Derfor er det også viktig å oppdatere nøkkeltall og øvrig kunnskapsgrunnlag i forkant av stortingsvalgkamper.

I en situasjon med økende gebyrer fungerer rapporten som et viktig bakteppe i debatten når kommunene skal informere abonnentene om nødvendigheten av sine investeringer. Å tegne et tydelig utfordringsbilde med tilhørende kostnadsestimater, vil også være viktig når lokale og sentrale myndigheter skal drøfte og finne frem til løsninger for bransjen.

Kunnskapsgrunnlaget om det kommunale investeringsbehovet er nå modent for oppdatering, både som følge av nye krav om nitrogenrensing av Oslofjorden og et revidert avløpsdirektiv, og på bakgrunn av de siste årenes økte renter og inflasjon. Norsk Vann erfarer også at man både fra politiske og økonomifaglige miljøer etterspør mer konkrete og nyanserte fremstillinger av investeringsbehovet, og hvordan dette kan ivaretas på bærekraftige og kostnadseffektive måter.

I dette prosjektforslaget er det derfor ønskelig å gå lengre enn tidligere investeringsbehovsrapporter, ved å synliggjøre hva vi mener er gode løsninger og foreslå prioriteringer av investeringene.

Relevante rapporter som underlagsmateriale

En revidert investeringsrapport vil kunne bygge videre på følgende tidligere utgitte rapporter fra Norsk Vann:

- B17/2013 «Investeringsbehov i vann- og avløpssektoren»
- 217/2016 «Videreutvikling av beregningsmetodikk for gjenanskaffelsesverdi og investeringsbehov»
- 223/2017 «Finansieringsbehov i vannbransjen 2016–2040»
- 243/2018 «Verdiforvaltning av vann- og avløpsinfrastruktur»
- C14/2019 «Long-term sustainable management of the urban water pipe network»
- 259/2021 «Kommunalt investeringsbehov for vann og avløp 2021 – 2040»
- Årlige rapporter fra bedreVANN og KOSTRA-tall

Innhold

Prosjektet skal ende opp med en ny Norsk Vann rapport med nye tall for investeringsbehov på behandlingsanlegg, ledningsnett og annen viktig infrastruktur, samt gebyrutvikling og prognoser.

I lys av momentene nevnt over, innebærer dette prosjektforslaget følgende endringer i forhold til tidligere rapporter om kommunalt investeringsbehov:

Kostnadsspenn: I stedet for et enkelt tall, bør rapporten presentere et mulig kostnadsspenn. Dette vil gi en mer nyansert og troverdig fremstilling.

Hva den endelige investeringskostnaden blir vil være avhengig av hvilke investeringer som faktisk blir gjennomført og hvilke løsninger som velges. I tillegg kommer pris og rentevækst (her bør vi få inn anslag fra kompetente fagmiljø).

Gode løsninger vil gjøre at kommunene kommer bedre ut enn dårlige investeringsvalg. Det kan være lurt å bruke rapporten til å peke på det vi i Norsk Vann mener vil være smarte valg.

Scenarioanalyser: Vi bør synliggjøre ulike scenarioer, og analysere konsekvensene av vesentlige veivalg. Dette inkluderer:

- ✓ Politiske prioriteringer og deres påvirkning på markedspriser og gebyr.
- ✓ Tilpasset avløpsdirektiv for Norge som kan minimere unødige kostnader (Vi tar inn dette dersom saken ikke alt er avgjort).
- ✓ Fordeler av felles kommunale anlegg. Vi bør synliggjøre hva dette kan medføre av besparelser både lokalt og på overordnet nasjonalt nivå.

Planlegging: Rapporten bør også vektlegge hvordan investeringene bør planlegges med hensyn til forventet befolkningsvekst, klimaendringer og Norges tilpasninger til det grønne skiftet.

Bærekraft: Vann- og avløpssektoren bør ta sin del av ansvaret for å nå Norges klimamål. Den oppdaterte rapporten bør derfor legge vekt på bærekraftige investeringer i tråd med EUs taksonomikrav.

Lokale tiltak: Rapporten bør videre gi noen råd knyttet til hvilke tiltak det vil være lurt å vurdere lokalt. Dette kan inkludere alt fra materialvalg til samarbeidsmodeller og innovative anskaffelsesstrategier. Det bør synliggjøres at det er viktig å vurdere langvarige økonomiske konsekvenser, da forskjellige investeringsvalg påvirker kommunenes gebyrberegning over lang tid. Lønnsomhetsvurderinger bør gjøres over en periode tilsvarende anleggets forventede levetid. Nedlastbare regeark/modeller kan her være et nyttig verktøy for kommuner som ikke er vant til å foreta slike langsiktige beregninger. Dette for å sikre at de benytter rett metode.

Økonomiske estimater: Alle kostnadsberegninger/estimer som fremlegges i rapporten bør utføres av et økonomifaglig ekspertmiljø og baseres på anerkjente økonomiske metoder. Beregningene må baseres på VA-faglige analyser når det gjelder investeringsbehov, etterslep, materialvalg osv. Det samme økonomimiljøet må vurdere forventet prisutvikling på de aktuelle innsatsfaktorene.

Ressurser fra Norsk Vann: For den kommende rapporten ønsker vi å dra full nytte av den tverrfaglige kompetansen som er tilgjengelig i Norsk Vann, for å sikre en dypere forankring og større eierskap internt. Dette vil være en supplerende tilnærming til de metoder og innsikter vi tidligere har hentet fra anerkjente fagmiljøer som SINTEF og Norconsult. Vår hensikt er å kombinere intern ekspertise med ekstern fagkunnskap for å produsere en omfattende, nøyaktig og relevant rapport.

Prosjektet skal besvare følgende spørsmål:

- Beregne behovet for investeringer og tiltak fram mot 2045 (20-års perspektiv)
- Kartlegge faktiske gjennomførte investeringer de siste årene, slik tidligere rapporter har anslått, for å se om bransjen er på riktig vei.
- Beregninger av investeringsbehovet frem til 2045, må ta høyde for:
 - Estimert gjenanskaffelseskostnad for offentlige vann- og avløpsanlegg Beregningene skal dokumenteres, og skal gjøres etter anerkjente metoder.
 - Kritiske faktorer for investeringsbehovet som etterslep, befolkningsendringer, klimaendringer, nye og/eller strengere myndighetskrav, tilgang på kompetanse, øvrige rammebetingelser m.m.
 - Synliggjøre ulike scenarioer, og analysere konsekvensene av vesentlige veivalg.
 - Foreslå tiltak for reduksjon av kostnader og dermed lavere gebyrvekst gjennom innovasjon, nye teknologiske løsninger, NoDig, bruk av fond, låneopptak kontra driftsfinansiering m.m.
- Se på kritiske faktorer for investeringsbehovet som etterslep, befolkningsendringer, nye og/eller strengere myndighetskrav, taksonomi, tilgang på kompetanse, omstilling til det grønne skiftet, rentepolitikk og øvrige rammebetingelser m.m.
- Se på mulige scenarier som analyserer konsekvensene av vesentlige veivalg som hvordan politiske prioriteringer lokalt og nasjonalt påvirker markedspriser og gebyrer, fordeler og ulemper ved felles anlegg og/eller drift og om dette gir økonomiske besparelser
- Foreslå tiltak for reduksjon av kostnader og dermed lavere gebyrvekst gjennom teknologiske løsninger, NoDig eller andre metoder
- Se på hvordan kommunene og selskapene kan nå det gitte investeringsbehovet, hvordan kan kommunene og selskapene prioritere arbeidet for å «komme i mål» og hva kreves det for å få det til

Rapportering og produksjon

Prosjektet rapporteres i form av en Norsk Vann rapport, trykket og elektronisk utgave. Rapporten vil også tilpasses til va-finansiering.no. Det lages i tillegg en ny «Norsk Vann mener» om investeringsbehovet som erstatter den gamle.

Prosjektet starter opp våren 2024 og rapporteres innen april 2025, slik at rapporten kan benyttes inn mot partienes landsmøter og til stortingsvalgkampen, samt Arendalsuka 2025.

Innholdet i rapporten blir av rådgiverne presentert på Norsk Vanns Årskonferanse i september 2025.

Styringsgruppen skal vektlegge om riktige formidlingsløsninger er valgt i sin første gjennomgang av prosjektbeskrivelsen. Det kan derfor bli endringer i foreslåtte resultat og produksjon.

Gjennomføring

Prosjektet innebærer følgende delaktiviteter:

Avholde oppstartsmøte mellom styringsgruppe og rådgiver for prosjektet for å drøfte nærmere hvordan prosjektet best skal løses, herunder møteplan

- Innhente nødvendig grunnlagsinformasjon for å besvare oppgaven
- Utarbeide forslag til rapport
- Gjennomføre workshop med styrings- og referansegruppe for drøfting av rapport
- Revidere rapport
- Gjennomføre høring av revidert rapportforslag i styrings- og referansegruppen

- Utarbeide endelig rapport
- Avholde avslutningsmøte mellom styringsgruppe og rådgiver for å behandle endelig rapport og avtale videre oppfølging av rapporten
- Markedsføre og implementere resultatene

Prioriteringskriterier

Dette prosjektforslaget skal hjelpe Norsk Vann å nå målet i strategiplanen om å sikre at myndighetene legger til rette for gode rammebetingelser for vannbransjen, og viktigheten av tjenestene skal være synlige og vannbransjen skal ha et godt omdømme. Prosjektet er et strategisk prosjekt. Temaet er interessant å løse for alle Norsk Vanns medlemmer, og det ansees som stort nok til å svare på oppgaven.

Forhold til VA-norm og VA/Miljø-blad

Nye tall for investeringsbehov for kommunene og selskapene, samt alle faktorer knyttet til dette som prosjektet skal løse, kan ha nytte inn i arbeidet med vannstandard.

Organisering/deltakere

Prosjektet styres av en styringsgruppe med 4 representanter fra Norsk Vanns medlemmer, som er oppnevnt av Norsk Vanns styre, samfunnskomité, avløpskomité og vannkomité. Det forventes at styringsgruppen og rådgiver møtes minimum 3 ganger (oppstartsmøte, milepælsmøter, workshop, avsluttende møte). Det legges opp til et fysisk oppstartsmøte og eventuelt med referansegruppen, og deretter gjennomføres møtene på Teams. Styringsgruppen vil foreslå deltakere i en referansegruppe. Referansegruppen blir invitert til workshopen og til å gi innspill til rapporten.

Norsk Vanns sekretariat vil ivareta prosjektadministrasjon, trykking/markedsføring mv.

Kostnader/finansiering

Prosjektkostnader er anslått til kr 1 200 000 og skal i sin helhet finansieres av Norsk Vann prosjekt. Prosjektet har følgende budsjettposter:

Kostnader	
Faglig utredninger	750 000
Møter styrings-/referansegrupper	50 000
Trykking og formidling	50 000
Prosjektadministrasjon	300 000
Uforutsett	50 000
Totalt	1 200 000

Finansiering	
Norsk Vann prosjekt	1 200 000
Ekstern	-
Totalt	1 200 000

Posten «Faglig utredning og rapportering» angir maks. ramme for utredningsarbeidet, herunder timekostnader, reisekostnader, møter og ev. biomkostninger.

Kost/nytte

Prosjektet vil gi oppdaterte grunnlagsdata for Norsk Vanns dialog mot regjeringen, Stortinget, statlige myndigheter, presse og andre interesseorganisasjoner. Prosjektet vil gi Norsk Vanns medlemmer viktige tall og «nasjonal ryggdekning» i sitt arbeid med planer, tiltak, budsjetter og gebyrregulativer.

Tidsplan

Prosjektet starter opp våren 2024 og rapporteres innen april 2025, slik at rapporten kan benyttes inn mot partienes landsmøter og til stortingsvalgkampen, samt Arendalsuka og Årskonferansen 2025.

Markedsføring

Deltakerne i Norsk Vanns prosjektsystem mottar et eksemplar av rapporten fra prosjektet. Rapporten selges inn til nasjonale media og fagpresse. Resultatene fra prosjektet presenteres dessuten i Vannspeilet og på norskvann.no. Rapporten presenteres også under Arendalsuka og på Årskonferansen 2025.

Andre opplysninger

*Samfunnskomiteen, Thomas Langeland Jørgensen, Ida Stabo-Eeg
31.10.2023*

Prioriteringskriterier

<i>Kriterier</i>	<i>Fylles inn med aktuelle svar:</i>
1) Er prosjektet i samsvar med strategiplanen?	Ja, prosjektet vil hjelpe Norsk Vann å nå målet i strategiplanen om å sikre at myndighetene legger til rette for gode rammebetingelser for vannbransjen, og viktigheten av tjenestene skal være synlige og vannbransjen skal ha et godt omdømme.
2) Er prosjektet innenfor en av følgende projektkategorier: a) tekniske veiledninger/rapporter, b) forvaltningsveiledninger/-rapporter eller c) strategiske prosjekter/utredningsprosjekter	Dette er et strategisk prosjekt.
3) Er prosjektet egnet til å løse utfordringer for ulike medlemskategorier?	Ja, temaet er interessant å løse for alle Norsk Vanns medlemmer.
4) Fører prosjektet til utvikling av nye veiledninger/verktøy?	Nei
5) Er prosjektet tilstrekkelig stort til å gi et tilfredsstillende resultat?	Ja
6) Er det sannsynlig med økonomiske bidrag fra eksterne miljøer til prosjektet?	Nei
7) Er det sannsynlig at bevilgningen vil være utløsende for eksterne FoU-prosjekter og -midler?	Nei

Direktørens forslag til prioritering for 2024:

Gjennomføres i 2024. Oppdaterte og kvalitetssikrede tall for investeringsbehov er et viktig grunnlag for dialogen om behov innen vann- og avløpssektoren. Videre skal prosjektet se på ulike scenarier for videre utvikling, som vil peke på ulike handlingsrom i dialogen med politisk nivå lokalt og nasjonalt.

Innspill i høringsrunden

Samfunnskomiteen:

Avløpskomiteén:

Vannkomiteén:

Høringsinnspill fra andre:

Direktørens innstilling til styret: